

Unitat Didàctica 1

LA CRISI DE L'ANTIC RÈGIM

1. L'ANTIC RÈGIM

Per Antic Règim entenem el sistema econòmic, social i polític que procedia de la descomposició del feudalisme medieval i que es va mantenir vigent a Europa fins a la Revolució Industrial i la Liberal.

Les característiques bàsiques de l'AR són:

- Una població estancada
- L'absolutisme monàrquic
- La societat estamental
- La supervivència del règim senyorial en pugna amb el capitalisme incipient

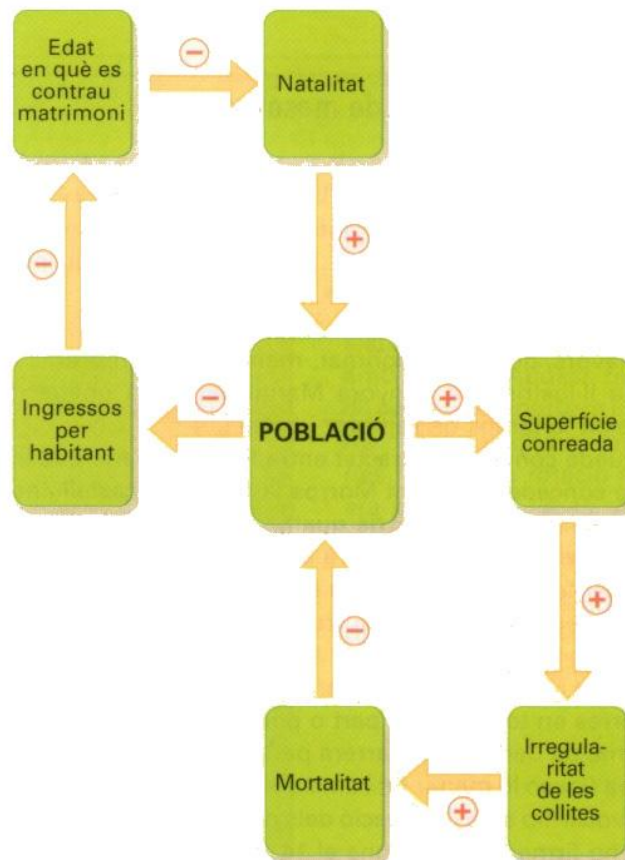
A. EL CICLE DEMOGRÀFIC ANTIC

Les crisis demogràfiques: fams i epidèmies s'originaven per la poca capacitat de la població per produir aliments.

Malgrat que la natalitat era elevada la mortalitat, especialment la infantil, eren molt altes; això era degut a la manca de coneixements mèdics i a l'absència total de mesures higièniques en l'atenció als parts. La meitat de la mortalitat infantil es produïa en el primer més de vida. El part també era un factor de risc; 1 de cada 10 dones moria en el part.

En aquella època, el control de la natalitat es feia posposant el matrimoni (si es volia disminuir el nombre de naixements) o afavorint-lo (si es volia augmentar la natalitat).

Explicar quadre que explica l'estancament de la població.

B. L'ABSOLUTISME MONÀRQUIC

L'eix central del sistema polític de l'AR era la monarquia absoluta de dret diví. Només era responsable davant de Déu. El grau d'absolutisme varia d'un estat a un altre. A l'Europa Oriental el poder del monarque és major que a l'Europa Occidental, mentre que a la Gran Bretanya el rei ha perdut molt poder en benefici del parlament d'ençà de la Revolució de 1688.

C. LA SOCIETAT ESTAMENTAL

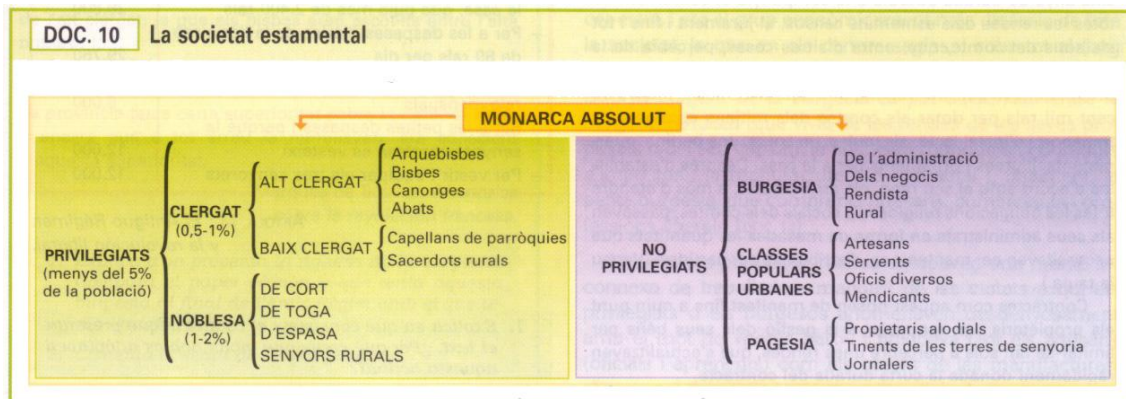
La societat de l'AR estava dividida, seguint el dret tradicional, en tres ordres o estaments:

- Oratores, clergat, , s'ocupava de resar i assegurar la protecció divina. 0,5-1% de la població
- Bellatores , noblesa, 1-2% de la població. Llegir text
- Laboratores, Tercer Estat. Estava compost per tots aquells que no pertanyien ni al primer ni al segon i era molt heterogeni:
 - o Pagesia
 - o Burgesia
 - o Classes populars de les ciutats

La seva funció social era produir tots els béns materials que la societat necessitava.

Els privilegiats (clergat i noblesa) gaudien de drets i privilegis i estaven exempts de pagar impostos, mentre que els no privilegiats (Tercer Estat) no tenien cap privilegi i havien de suportar totes les càrregues fiscals de la societat. Disposaven de 2/3 parts de la terra.

Els privilegiats eren grups tancats als quals només s'accedia per herència o per mèrits (concessió de títols o guardons del rei).

D. L'ECONOMIA

L'economia de l'AR era bàsicament rural.

L'agricultura era de tipus tradicional i poc dinàmica, com a resultat de la concentració de la terra en mans de la noblesa i l'Església.

La major part de la producció es dedicava a l'autoconsum i els intercanvis comercials eren escassos. A partir del segle XVI el comerç ultramarí (triangular) va desenvolupar les activitats artesanals.

E. LA CRÍTICA A L'ANTIC RÈGIM: LA IL·LUSTRACIÓ

La Il·lustració és un moviment filosòfic i cultural del segle XVIII que neix a França i s'exten ràpidament per Europa. El segle XVIII també es conegut com segle de les llums. Creien que l'ésser humà naixia per ser feliç.

La Il·lustració defensava la raó com a mètode d'anàlisi de la realitat. El pensament il·lustrat es basa en la defensa de la raó i en la confiança en la ciència i la tècnica per al progrés humà. Va fomentar la tolerància (Voltaire), la filantropia i el cosmopolitisme. És la ideologia que defensarà la burgesia que lluita contra la monarquia absoluta i l'aristocràcia. Es comença a qüestionar tots els principis sobre els quals es basava la societat de l'ANTIC RÈGIM.

- La societat estamental. Es van oposar a un sistema que organitzava la societat basant-se en la pertinença a un grup social de naixement. Defensaven la mobilitat social.
- Economia. Defensaven la llibertat econòmica. Adam Smith va ser el seu gran teòric (1776) Investigació sobre la naturalesa i causes de la riquesa de les nacions.
- Política. La il·lustració va criticar l'absolutisme i va constituir la base d'una nova doctrina política: el liberalisme. Basant-se en les idees polítiques preconitzades pel pensador anglès del segle XVII Locke (llegir) van defensar la necessitat d'un contracte entre governants i governats que garantís els drets bàsics de l'individu.
 - o Montesquieu: Divisió de poders –legislatiu, executiu i judicial- i va remarcar la importància de la independència del darrer.
 - o Rousseau: va defensar el contracte social com el fruit d'un pacte entre tots els ciutadans i va formular el pacte de la sobirania nacional, segons el qual el poder emana del lliure consentiment entre tots els ciutadans expressat per mitjà del vot.

L'Enciclopedia va ajudar a la difusió de les idees de la Il·lustració.

Despotisme Il·lustrat. Pretenia unir l'autoritat reial amb les idees de progrés de la il·lustració.

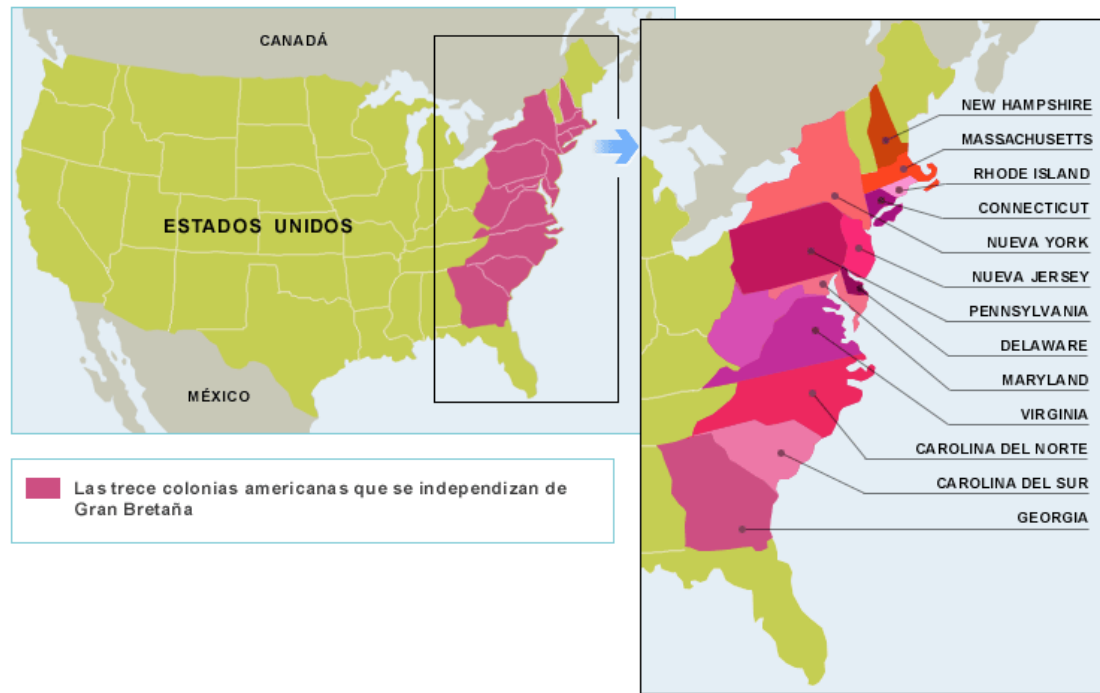
Però no era possible acceptar només una part de la Il·lustració.

2. LA REVOLUCIÓ AMERICANA: LA INDEPENDÈNCIA DELS ESTATS UNITS D'AMÈRICA

La revolució americana va ser la primera insurrecció colonial contra una metròpoli i va constituir el primer exemple de govern basat en les idees de llibertat i d'igualtat.

Las Trece Colonias

A. ANTECEDENTS

Des del segle XVII, la Gran Bretanya dominava uns territoris situats a la costa atlàntica d'Amèrica del Nord, que els anglesos van anomenar les Tretze Colònies.

La conquesta britànica va significar la mort o l'expulsió de la població indígena. El territori va ser colonitzat amb colons, principalment anglesos, que no eren però, els que governaven les Tretze colònies.

La composició social de les Tretze colònies no era homogènia. Les colònies del nord (Nova Anglaterra) estaven formades per petits propietaris que es dedicaven a l'agricultura i el comerç, mentre que les colònies del sud estaven formades per grans propietaris que explotaven plantacions amb mà d'obra esclava. Les colònies centrals formaven una zona de transició entre unes i altres.

La guerra dels set anys (1756-1763) i el tractat de París (1763) van suposar la primacia d'Anglaterra a l'Amèrica del Nord (amb la cessió per part de França de Canadà i de la Florida per part d'Espanya) però van deixar les finances angleses exhaustes.

B. CAUSES

La independència dels EUA es va produir per la confluència de dos factors excoents:

- la creixent consciència d'autonomia econòmica i política de les comunitats colonials, on les idees il·lustrades havien arrelat;

- l'augment de la política imperialista britànica.

C. LA GUERRA D'INDEPENDÈNCIA

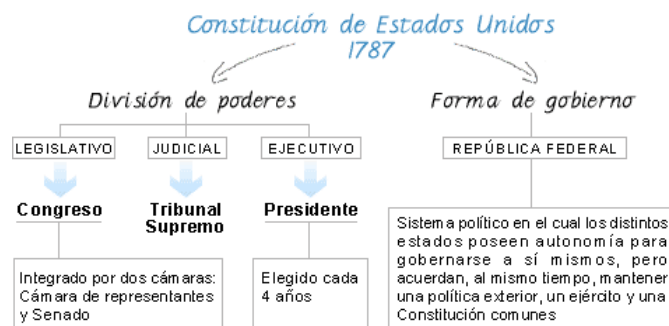
El malestar va començar el 1765, quan el govern anglès els va augmentar els impostos. Els colons consideraven que era injust pagar impostos sense disposar de representació en el òrgan que ho decidia. El desembre de 1773, un grup de bostonians disfressats de pèl-roges, llencen a l'aigua la càrrega de te. Les lleis de càstig ordenades des de Londres i l'enviament de tropes van empitjorar la situació i els colons es van unir per defensar els seus interessos. El 4 de juliol de 1776 representants de les 13 colònies reunits a Filadèlfia van redactar la **Declaració d'Independència dels Estats Units d'Amèrica**.

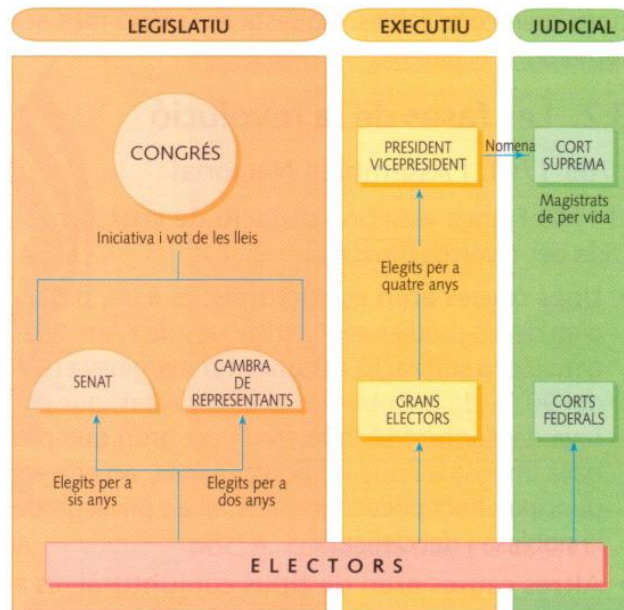
Els EUA van disposar del suport dels enemics de la Gran Bretanya: França, Espanya, Holanda, que intentaven debilitar-la.

La guerra va finalitzar amb la firma del Tractat de Versalles (1783) en que Anglaterra reconeixia la Independència dels EUA.

D. CONSEQÜÈNCIES

- Un nou ordre polític. Els Revolucionaris americans va crear per primera vegada un **sistema polític liberal**. La Revolució és política, no social.
- Després de la independència calia crear un Estat, i uniformitzar les tretze colònies.
- Els Estats Units són una confederació d'estats amb un govern central (federal) amb molt poder: política exterior, defensa, moneda... , mentre que cada estat decidia sobre assumptes locals, religiosos, ensenyament i policia.
- El sistema de govern és la República Federal, el cap de govern és escollit democràticament. Es tracta d'una república presidencialista (el president té molt poder).
- La Constitució dels Estats Units recull els principis del liberalisme polític i la Il·lustració.
 - o Separació de poders
 - o Sobirania Nacional (sufragi censatari: homes blancs amb béns)

DOC. 4. El sistema polític dels Estats Units.

- La Constitució es completava amb la Declaració dels Drets de l'Home (Thomas Jefferson). Com a home entendrem els homes blancs.
- En l'àmbit internacional el triomf de la Revolució Americana va ser un exemple per la Revolució Francesa i especialment per les colònies de Sudamèrica que durant les dues primeres dècades del segle XIX van obtenir la independència.
- L'experiència americana va canviar les formes del colonialisme britànic.

E. LA FORMACIÓ D'UNA POTÈNCIA

Durant el segle XIX les tretze colònies originàries es van transformar en els EUA actuals. Les bases de la transformació van ser:

- Creixement demogràfic per la immigració europea (Revolució Industrial)
- Expansió territorial des de la costa atlàntica fins la pacífica a costa de
 - o Cessions angleses
 - o Compres a Espanya, França i Rússia
 - o Guerra amb Mèxic (fer mapa)
- La colonització dels nous territoris es va fer a costa de l'extermini dels primitius pobladors: les tribus índies (fer comentari de text)
- Les diferències interregionals van culminar en la guerra de Secessió 1861-1865 (Primera guerra moderna) en que es van enfrontar el Nord industrial i urbà contra Sud agrari i rural amb l'excusa de l'esclavitud.

3. LA REVOLUCIÓ FRANCESA (1789-1799)

La Revolució Francesa s'inicia a França l'any 1789. Constitueix a Europa el primer esglaó d'una cadena revolucionària que transformarà, durant el segle XIX, les seves bases socials i polítiques, enderrocarà l'Antic Règim i inaugurarà el sistema lliberal.

A. ANTECEDENTS

La França abans de la Revolució era el paradigma de l'Antic Règim.

- França era un país ric, el més poblat d'Europa, amb els seus 26 milions d'habitants, sobre el que regia un Estat vell i pobre.
- El monarca era un rei absolut, Lluís XVI;
- la societat era estamental;
- l'economia de base agrària amb una incipient burgesia.
- L'interminable enfrontament amb Anglaterra havien portat a les finances reials a la bancarrota.
- la contribució ideològica de la Il·lustració i l'Enciclopèdia s'encarregava de subratllar les contradiccions, i de denunciar i criticar l'estat de la situació que la realitat mostrava.

B. CAUSES DE LA REVOLUCIÓ FRANCESA

1. Les línies interpretatives

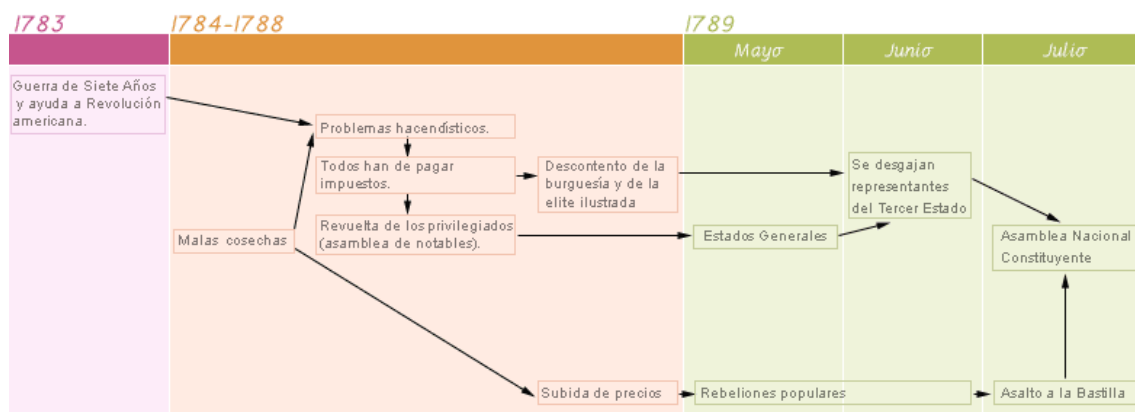
Tradicionalment s'han considerat dues línies interpretatives de la revolució Francesa:

- a) la causa de la Revolució Francesa és la situació de crisi de la França de Lluís XVI (Michelet)
- b) la causa de la Revolució Francesa va ser, al contrari, la prosperitat del segle XVIII que va portar a la burgesia a l'assalt del poder (Guizot)
- c) com a solució de consens es planteja que la Revolució Francesa va ser a la vegada una revolució de la riquesa (burgesia) i la misèria (classes populars)

2. Les causes directes

- a) Causes estructurals:
 - a. desequilibri que hi havia entre l'estructura social i política de l'Antic Règim i el desenvolupament econòmic (va portar a l'enfrontament entre la burgesia i l'aristocràcia)

Desencadenantes de la Revolución Francesa

- b) Crisi conjunta: Durant la dècada de 1780 es va produir una forta crisi conjunta:

- a. Males collites ⇒ crisi de subsistències ↓↓
- b. Crisi industrial
- c. Crisi financera. Manca de recursos a la Hisenda provocada per les contínues guerres

C. LES ETAPES DE LA REVOLUCIÓ FRANCESA

1. La Revolta del Privilegiats (1789)

Per sortir de la crisi financera el rei Lluís XVI pretenia cobrar impostos als privilegiats. Aquests però, van negar-se, argumentant que només podien fer-ho els Estats Generals (Assemblea per estaments, en la que el vot era per estats, no individual). El rei va convocar els Estats Generals (5 de maig) (cahiers de dolences).

2. La Revolució Burguesa (1789-1792)

2.1. L'Assemblea Nacional Constituent

El tercer Estat va reclamar que el vot fos individual ja que representaven el 98% de la Nació (llegir el Tercer Estat). Davant la negativa del rei el Tercer Estat, amb alguns nobles i una part del Clergat, es van constituir en Assemblea Nacional i van realitzar el Jurament del Joc de la Pilota (20 de juny).

Davant la possibilitat que el rei no acceptés la situació el poble de París es va unir a la revolta protagonitzant la **presa de la Bastilla** (presó de París on s'empresonaven els enemics de l'Antic Règim).

Al camp es va produir la Grande Peur: els pagesos van negar-se a pagar impostos i van destruir els símbols del feudalisme. Davant dels fets consumats l'Assemblea va abolir el sistema feudal a l'agost. Aquesta situació no anava, però, contra el dret de la propietat.

El 27 d'agost l'Assemblea va proclamar els **Declaració dels Drets de l'Home i del Ciutadà**, basats en la llibertat i la igualtat (pàgina 36).

Es va elaborar una Constitució Civil del Clericat que separava Església i Estat (1790) i que va iniciar els problemes amb el Papa i l'oposició de l'església a la Revolució. Nacionalització de les propietats de l'Església.

2.2. La Constitució de 1791

Es tracta del primer text d'aquest tipus que es va promulgar a Europa.

- Va incorporar al preàmbul la Declaració de Drets
- Fixava la divisió de poders
 - o Rei: executiu
 - o Assemblea: legislatiu
 - o Tribunals: judicial
 - o Sistema electoral censatari (4 milions)

El rei no va acceptar, però, el seu paper de rei institucional i va demanar suport a la resta de monarquies europees (Àustria i Prússia) que van entrar en guerra amb França (raonar el per què?). El resultat va ser la deposició del rei i la nació en armes va defensar les conquestes de la revolució (aconseguint-ho, per què?).

3. La Revolució Democràtica (1792-1794)

L'elecció de l'Assemblea va demostrar que existien diverses opcions polítiques, partits o clubs:

- Jacobins, republicans radicals, liderats per Robespierre
- Cordeliers, dirigits per Marat i Danton, eran més radicals que els jacobins i representaven als sansculottes (el poble més humil)
- Girondins, monàrquics constitucionals, a favor del sufragi censatari i de les reformes moderades
- Grups antirevolucionaris: fonamentalment l'aristocràcia i l'Església.

L'atac exterior va radicalitzar la revolució i va portar al poder als grups més extremistes.

Quan els reis van intentar fugir (la nit de Varennes) els revolucionaris van tornar els reis a París i els van ficar a la presó. Van ser jutjats pel Tribunal Revolucionari i l'any 1792 la monarquia va ser enderrocada i es va proclamar la República. L'Assemblea Nacional es va convertir en Convenció, que reunia els poders executiu i legislatiu.

Per frenar la Contrarevolució es va proclamar el **Regnat del Terror**, que va durar només un any, del 1793 al 1794, que va ser cruel i violent. En realitat va ser una dictadura política, exercida per un Comitè de Salut Pública format per dotze membres, el més influent dels quals era Maximilien de Robespierre. Durant aquest any, Robespierre va fer passar per la guillotina a milers de francesos.

Les accions més destacades de la Convenció van ser:

- Política
 - o Lluís XVI va ser guillotinat a París el 21 de gener del 1793 i la seva esposa, la reina Maria Antonieta, també va ser executada davant de tots els ciutadans de París el 16 d'octubre del 1793.
 - o Sufragi Universal Masculí
 - o Sistema Mètric Decimal
 - o Nou Calendari Revolucionari
- En el pla econòmic
 - o es van confiscar els béns de la noblesa i l'Església,
 - o es va promoure una reforma agrària,
 - o es van promulgar mesures de protecció social i
 - o es va abolir l'esclavitud.
- En el pla internacional
 - o Es van enfrontar amb èxit a una guerra contra diverses coalicions d'exèrcits europeus, gràcies a la lleva massiva de soldats i la construcció d'un exercit nacional.

Tothom va començar a tenir por d'aquesta escalada desenfrenada de violència per part de Robespierre i altres responsables del govern. Així, en la mateixa Convenció del govern, el 27 de juliol del 1794 es va aprovar el processament de Robespierre i els seus seguidors, executat a la guillotina, víctima de la seva pròpia intolerància.

4. La República Burguesa (1794-1799)

4.1. La Convenció Termidoriana (1794-1795)

La tasca de la convenció Termidoriana va ser l'eliminació de les mesures jacobines i el retorn a la situació de 1791. Es va iniciar un període de Terror Blanc que va perseguir als jacobins.

L'any 1795 es va redactar una nova constitució que garantia els drets dels notables i els propietaris. El poder executiu restava en mans d'un Directori format per cinc membres dels quals es renovava un cada cinc anys.

4.2. El Directori. La República de propietaris (1795-1799)

El Directori es va enfrontar als perills interiors

- Conjura dels iguals de Babeuf

- exterior, calia acabar la guerra amb Àustria i Anglaterra. La guerra i els èxits van donar prestigi i poder a l'exèrcit, especialment a Napoleó. Davant la inestabilitat política Napoleó va protagonitzar el 18 de brumari de 1799 (9 de novembre) un cop d'estat, va concentrar tot el poder i es va nomenar cònsol.

Brumari va significar la fi de la República Burguesa i el pas del poder a un dictador militar.

4. EL CONSOLAT I L'IMPERI NAPOLEÓNIC

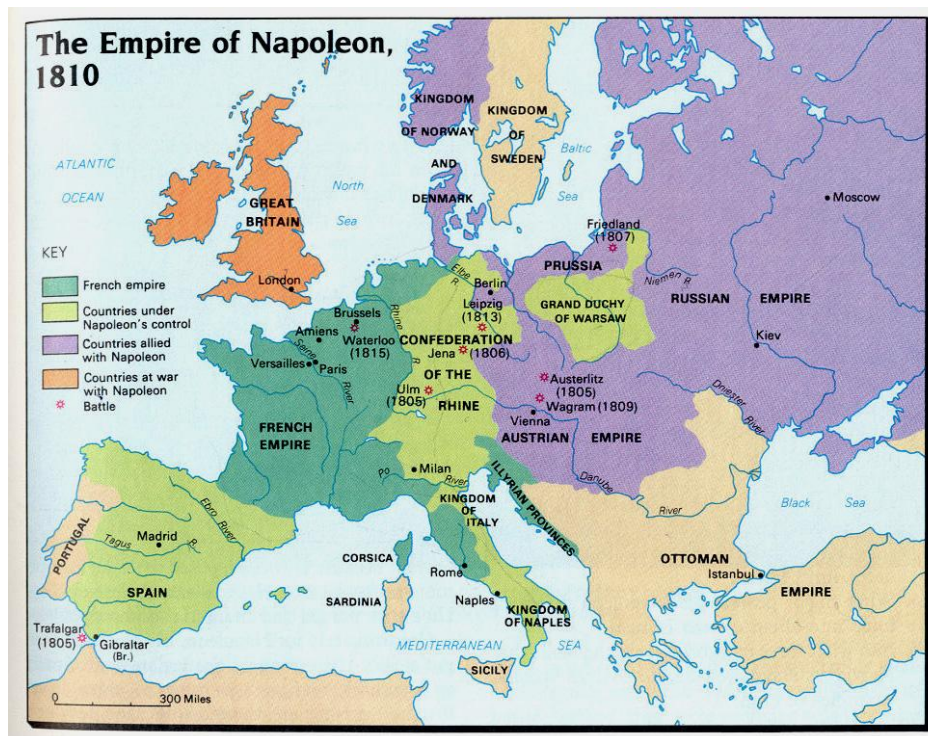
A. EL CONSOLAT

El prestigi assolit per Napoleó li permete donar, amb l'ajuda d'altres generals, un cop d'estat el **18 de brumari (9 de novembre)** de 1799. Així s'iniciava un nou període de la Revolució Francesa: el **consolat** (1799-1804).

Napoleó dugué a terme una política que li atorga gran popularitat i va saber atreure al poble conservant les fites de la Revolució tot restablint l'ordre públic.

Signa un concordat amb la Santa Seu (1801), feu importants reformes legislatives i econòmiques, i centralitza l'administració de l'estat.

Segons la constitució de l'any VIII, Napoleó, que havia estat nomenat primer cònsol, disposava de poders quasi dictatorials. La Constitució de l'any X, per ell dictada el 1802, va atorgar caràcter vitalici al seu consolat i, finalment, ell mateix es va proclamar emperador el 1804. Durant aquest anys va retallar molt les llibertats i va organitzar un ferri estat policial gràcies a una efectiva policia secreta dirigida per Joseph Fouché.

L'electorat va mostrar el seu recolzament absolut a totes aquestes reformes. Quant a la política interior, Napoleó també:

- va reorganitzar l'administració,
- va simplificar el sistema judicial i
- va sotmetre a totes les escoles a un control centralitzat.
- La legislació civil francesa va quedar tipificada al Codi de Napoleó (1804) i en altres sis codis que garanteixen els drets i llibertats assolits durant el període revolucionari, inclosa la igualtat davant de la llei i la llibertat de culte.

B. L'IMPERI NAPOLEÒNIC

El 1804 una proclamació del senat i una votació popular atorgaren a Napoleó el títol d'**emperador dels francesos** (com va fer-ho).

L'Imperi de Napoleó (1810)

Durant el transcurs del regim imperial, Napoleó prosseguí modernitzant les estructures polítiques, econòmiques i socials del país. Va promulgar lleis que afectaven la premsa, la literatura, les arts i la universitat, dona suport a la creació de noves indústries i a la construcció d'importantes obres públiques.

Des de 1798, el govern del Directori s'havia llançat a una política d'expansió. Els seus primers objectius van ser el nord d'Itàlia i Egipte, on destacà el geni militar de Napoleó Bonaparte. Aquest va vèncer els austríacs a **Marengo**, i al soldà turc d'Egipte en la **batalla de les piràmides**

Les conquestes franceses es van ampliar durant l'imperi i Napoleó va aconseguir estendre així el seu poder per gran part d'Europa. Napoleó va ser un gran estrateg i va vèncer entre 1805 i 1807, en successives batalles: Austerlitz, Jena, Eylau, Friedland i Ulm. L'únic estat que no es sotmetia als dissenys de Napoleó va ser la Gran Bretanya i per això va establir un **bloqueig econòmic** contra aquesta.

L'imperi napoleònic estava organitzat en dos grans blocs:

- França i
- els estats vassalls. Els països sota la influència francesa seguien un procés similar: després de l'ocupació militar Napoleó donava el tron a un parent o amic, que amb un govern d'il·lustrats suprimia l'Antic Règim i instaurava un sistema constitucional.

C. LA CAIGUDA DE L'IMPERI

Tanmateix l'imperi Francès era un gegant amb peus de fang: d'una banda el bloqueig no va doblegar Gran Bretanya i va causar molts perjudicis a les economies europees. D'altra banda el creixent autoritarisme de Napoleó va descoratjar els liberals europeus que li havien donat suport al principi, i finalment l'ocupació francesa va reforçar els sentiments patriòtics dels països sotmesos, fet que va obligar a l'exèrcit francès a multiplicar-se. El 1810, una gran part d'Europa estava sota el seu domini. A partir de 1812, no obstant això, els greus revessos patits a Espanya (guerrilles) i a Rússia (Grande Armée) el derrotaren i fou desterrat a l'illa d'Elba. Després de fugir de l'illa i desembarcar a França aconseguí fer-se amb el poder (imperi dels 100 dies). Fou derrotat definitivament, en la batalla de **Waterloo (1815)** i fou desterrat a l'illa de Santa Helena, on va morir el 1821.